

İSSİZLİK

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ JEOGENÇ, ANKARA

Giriş

İşsizliği tanımlamadan önce onun karşısını tanımlayarak başlamak işsizliği daha net tanımlayabilmek ve önemini gösterebilmek açısından daha yararlı bir yöntem olacaktır. Çalışma insanın kendi yaşamını var etme, sürdürme ve yeniden üretmesi (hem biyolojik olarak kendini yeniden üretme hem de yaşamın devamlılığını sağlamak anlamında) için gerekli bir faaliyettir. Diğer bir deyişle çalışma insanların gereksinimlerinin karşılanması içindir. Artı-değerin ortaya çıkması ile başlayan sınıflı toplumlarda çalışma, gittikçe bu hedefinden uzaklaşmış, insan ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşamın yeniden üretilmesi amaçlarını içerse de temelde daha çok artı-değer üretimini sağlamaya yönelik olarak örgütlenmiştir. Günümüz kapitalist toplumunda da çalışmanın amacı daha fazla artı-değer, dolayısıyla daha fazla kardır.

Bu açıdan bakıldığında bugün dünyamızın bir numaralı sorunu nedir sizce? Savaşlar mı, küresel ısınma mı, Afrika da açlıktan ölen insanlar mı ya da her yerde karşımıza çıkabilen, karşı koymadığımız, koyamadığımız, üstesinden gelemeyip, söylendiğimiz, artık içimize işlemiş eşitsizlikler mi ? Aslında bunların hiçbirini birbirinden kopuk sorunlar değildir.

İşsizlik ise bu sorunlar arasında en önemlilerinden bir tanesidir. Peki nedir işsizlik? Her yerde karşımıza çıktığını söylediğimiz o eşitsizliğin bir başka sureti mi yoksa, bireysel yetersizliklerinden dolayı kişi çalışma imkanı bulamazken ondan daha tecrübeli daha çalışkan olanların istihdam ediliyor olması mıdır? Yani bir başka deyişle işsiz bir mağdur mudur yoksa esas sorumlu mudur? İşsizlik, her şeyden önce insanın kendi yaşamını sürdürme yeteneğinin elinden alınarak yaşamama özgürlüğüne sahip olması durumudur. Çünkü iş insanın yaşamını sürdürme faaliyetinin temel dayanağıdır. Çünkü toplumsallaşmış insan ihtiyaçlarını kendini toplumdan yalıtarak tek başına karşılayamaz. Hepimizin bildiği Daniel Defoe'nin Robinson Crusoe romanı da aslında bunu anlatır.

Peki çalışanın aç kalmayacağı, gerçekten istendiği takdirde herkesin iş bulabileceği biçiminde dile getirilen, hepimizin duymaya alıştığı bu sözler gerçeği ne kadar yansıtır? Bu sorunun cevabını bulmayı sizlere bırakıyorum...

Bugün hepimiz daha iyi bir yaşam peşindeyiz. Eğer bu parayla olacaksa, bize bu parayı sağlayacak iş ya da daha iyi işler peşindeyiz. Artık sadece daha iyi işler için değil, iş içinde sayılı koltuk yaratılmışken birileri ayakta kalmak zorunda, çünkü mevcut işlerin varlığı ancak bu şekilde sağlanabilir. Ayrıca işsizlerin varlığı mevcut işlerde çalışabilmeyi daha kıymetli hale getirecek, işverenin işgücü ve iş süreci üzerindeki mevcut otoritesini daha da arttıracaktır. Bu yüzden işverenler her zaman belli bir oranda işsizliğin olmasından çıkar sağlayabilir. Yani işsizlik işverenler için bir fırsattır diyebiliriz. Ancak işsizliğin artışı aynı zamanda sermaye açısından da bir sorun doğurur. Bu aynı zamanda işsizlerin, yoksulların ve toplumun sistemden mağdur olan kesimlerin sisteme karşı değişim taleplerinin sermayeyi sıkıştırmasına yol açar, toplumda sistemin sorgulanmasının olanaklarını yaratır.

Bizler, buradaki öğrenciler, sizce hepimizin bir iş bulması mümkün olacak mı? Eğer iş bulamazsak ne yapacağız? Mesela bu yarışta nerede geride kaldığımızı sorgulayabiliriz, yetersizliklerimize kızabiliriz, güvenimizi yitirebiliriz. Çünkü toplumun da bu durumun bizdeki eksikliklerden kaynaklandığını düşündüğünü biliyoruz. Bu durum işsiz bireylerin psikolojik dengesini olumsuz yönde etkiliyor. Çalışmanın insanın en temel ihtiyaçlarından biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu temel ihtiyacın giderilmemesi bireyde hayal kırıklığı, kaygı, çatışma duygusuna neden olmakta, işsiz bireylerin kendilerini toplumdaki yalıtılmış hissetmeleri sonucunu doğurmaktadır, hatta hepimizin tanık olduğu aile faciaları, cinnetler, intiharlarda işsizlik sorununun etkisi olduğunu biliyoruz.

Peki bu işsizlik bizi açlığı ve yoksulluğa sürüklerse ne yaparız? Utancımız bize sistemin yasakladığı şeyleri yaptırabilir mi? Belki, ama neyse ki bir avantajımız var. Çünkü biliyoruz ki "Yoksulluk ayıp değil". Evet bu lafı hepimiz biliyoruz çünkü bunu söyleyen dedelerimizdir; tarlalarda o yıl beklenmedik bir kuraklık yüzünden ürünü göremeyen, belki hasta olduğu için çalışmayan yani kadersizlikleri yüzünden yoksulluk çeken insanlarla yaşamış ve aynı şeyin kendi başlarına da gelebileceğini bilen dedelerimiz. Ama bizler bugün bir uygarlığın fertleriyiz, bir "işsizlik uygarlığının" fertleriyiz. Ve bizleri fakir kılan kaderlerimiz değil artık, uygarlığımız.

"İşsizlik uygarlığı" işsizliğin gerçekliğinin toplumdaki saklanması da zorunlu kılıyor. İşsizlikle ilgili araştırma yapan kurumlar, sayıları milyonları bulan öğrencileri, askerlik yapan genç nüfusu, ev kadınlarını, mevsimlik işçileri, anketin yapıldığı tarihe göre son bir aydır iş aramayanları işsiz saymıyor. DİE'nin verilerine göre genel işsizlik oranı % 11.7, genç nüfusta işsizlik oranı % 21.8'dir. On beş yaş üstü nüfusun yaklaşık elli milyon olduğu belirtilen DİE araştırmasına göre 23 milyon çalışabilir nüfus olarak gösterilebiliyor. "Geriye kalan 27 milyon insan çalışabilir durumda sayılmıyor. Çünkü "işsizlik uygarlığı" gerçekleri saklamak zorundadır! Çünkü bu tür araştırmalar bilimsel değil, ideolojiktir. Egemen sınıfların ideolojisine, çıkarlarına göre yapılan araştırmalardır. Bu yüzden bu araştırmalar işsizlikle ilgili fikir verse de işsizlik oranları gerçekte bu rakamların çok üstündedir.

Teknoloji sanayi devriminde bu yana baş döndürücü bir şekilde gelişmiştir, gelişmeye devam etmektedir. Günümüzden yüz yıl önce yüzlerce işçinin ürettiği bir ürün bugün birkaç makine, birkaç işçiyle üretilebilmektedir. Bu değişimin, "verimliliğin artmasının işsizlikle sonuçlanması sermayenin devrim sürecinin sonucudur". Bu değişim sermayenin de sonunu hazırlayacaktır. Çünkü "sermaye az sayıda emekle birleşmeye başladığında hem ürün piyasaları daralır, hem de sömürü birikim kanalları daralmış olur" (İzzettin Önder, 2005). Sermaye birikimi anlayışına dayalı ekonomik-toplumsal sistemlerde verimliliğin artması "sınıfla, arası güç dengesi değişmedikçe, bir yandan çalışma süresinin artmasına, bir yandan sömürünün ve işsizliğin artmasına neden olmaktadır" (İşaya Üşür, 2005). Teknoloji günümüzde bir sınıfın hegemonyasını sağlayacak bir araca dönüşmüştür. Ancak sorun teknolojinin kendisinde değil, hızlı ve sonsuz bir büyümeyi hedefleyen paradigmadan kaynaklanmaktadır.

Teknolojiden sonra işsizliğin artmasının önemli nedenlerinde biri de küreselleşmedir. Küreselleşme terimi aslında kendi içinde bir yanılgıyı da barındırır, çünkü başka bir kavramın -emperyalizm kavramının- "yumuşatılmış" biçimidir. Adına "yeni dünya düzeni", "entegrasyon" ya da küreselleşme desek de adlandırdığımız olgu çok uluslu şirketlerin zorbaca her istediğini yapmasından başka bir şey değildir. Sermayenin küresel düzeyde istediği gibi hareket etmesi farklı adlandırılrsa da işsizlik, açlık, savaş ve ekolojik felaketlerle sonuçlanan bir süreçtir.

Küreselleşme kavramı irdelenirken üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri küreselleşmenin somutlaşmasını sağlayan çok taraflı yatırım anlaşmaları ve bu anlaşmaları hazırlayan, uygulayan, denetleyen IMF, Dünya Bankası, AB, NAFTA gibi küresel yapılarıdır. İkinci paylaşım savaşı sonrasında ABD emperyalizmi Truman Doktrini ve Marshall Yardımıyla dünyaya hakim olma çabalarına başlamıştır. 30 Ekim 1947'de imzalanan Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması, yani GATT ile dünya ticareti şekillendirilmeye çalışılmıştır. IMF ve Dünya Bankası da bu sürecin bir parçasıdır. Sermayenin serbest dolaşımı yalnızca

mal ticaretiyle sınırlı kalmamış 1 Ocak 1995' te yürürlüğe giren GATS anlaşması ile hizmet ticaretini de kapsayacak boyuta gelmiştir. "GATS Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bünyesinde 147 ülke arasında 1995 yılının başında imzalanmış ve hizmet ticaretine ilişkin kavram, kural ve ilkeleri kapsayan çok taraflı bir ticaret anlaşmasıdır. Bu anlaşmanın temel amacı hizmet sektörünün uluslararası dolaşımının önündeki tüm engelleri kaldırmak ve tüm yer küreyi ulusal sınırlamaların ve yerli sektör avantajların olmadığı, küresel ölçekte herkes için eşit rekabet koşullarının geçerli olduğu ortak bir küresel pazar alanı haline getirmektir. Hizmet sektöründe ticari rekabet koşullarını, ulusal ve yerel tüm korumacılık, kollayıcılık, ayrımcılık ve her türlü destekten arındırmak ve yerli ve yabancı tüm yatırımcıları eşit koşullara getirmeyi hedefleyen bu anlaşma, aynı zamanda hizmet sektörlerinden kamunun çekilmesi ve tüm hizmetlerin özelleştirilmesini de gerektirmektedir." (Levent Tezcan, 2004)

GATS' in amacı kamu hizmetlerini, doğal kaynakları piyasalaştırmak, çokuluslu şirketlerin istediği kolaylıkta yapmasını sağlamaktır. Çokuluslu şirketler bu tip anlaşmalara dayanarak özellikle üçüncü dünya ülkelerinde çalışanların sosyal güvenliğini, ekolojik dengeyi yok sayarak hareket etmekte, işsizliğe, yoksulluğa neden olmaktadır. GATS anlaşması kapsamında yürürlüğe girecek uzmanlık yasası da işsizliği arttıracak etkenlerdendir. Çokuluslu şirketler dünya siyasetinden mesleklerin kapsamına ve tanımlanmasına kadar birçok olguyu kendi çıkarlarına göre şekillendirmektedir. Bu süreç işsizliği arttırmakta ve mühendisleri proleterleştirmektedir.

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİ, EĞİTİM VE İŞSİZLİK

Mühendislik disiplinleri arasında en çok işsizlik oranının gözlendiği disiplin jeoloji mühendisliği olarak gösterilebilir. 1976 yılında yedi üniversitede temel jeoloji mühendisliği eğitimi yapılmakta, yılda ortalama 150 kişi mezun olurken 1993' te açılan bölüm sayısı on ikiye, mezun sayısı da yaklaşık olarak yılda 860' a çıkmıştır. 2004 yılı itibariyle yeni bölümlerin açılmasıyla mezun sayısı yılda yaklaşık 1400' e ulaşmıştır. Gereğinden fazla bölüm açılması, ikinci öğretim uygulamaları işsizliği arttıran faktörlerdir. Gereğinden fazla bölüm açılması genç nüfusu araç-gereç bakımından sınırlı, eğitim kalitesinin düşük olduğu üniversitelerde oyalamaktan başka bir şey değildir. Genç nüfus üniversitelerde oyalanarak emek piyasasına girişi ertelenirken; üniversiteler de kar amaçlı kuruluşlara dönüştürülmektedir. Bu açıdan bakıldığında üniversite öğrencileri potansiyel işsiz olarak görülebilir.

Jeoloji mühendislerinin sınıfsal konumu, gelir durumu ve işsizlik durumuna ilişkin kapsamlı bir araştırma yoktur. Ancak EFG' nin (European Federation of Geologists) 2001 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Avrupa ülkeleri arasında işsizliğin en çok görüldüğü ülke Türkiye olarak görülüyor.

Tablo-1

Ülke	Nüfus (milyon)	Jeolog Sayısı	Mezun/Yıl	Yeni iş/Yıl (Jeolog)		İşsizlik % Gelir (euro yıl)		Gelir (euro yıl)
				4-12 yıl	>12yıl			
TÜRKİYE	68	10000	1000	?	50	9	?	
ALMANYA	80	18000	1000	100	20	50000	70000	
İSPANYA	41	5500	500	250	11	24000	33000	
MACARİSTAN	10	1200	9	9	7	12000	20000	
HOLLANDA	15	2000	100	10	17	30000	50000	
İNGİLTERE	57	10000	1000	300	5	40000	55000	
İTALYA	18	10000	700	350	25	50000	100000	
SLOVENYA	2	200	9	9	7	16000	20000	
FRANSA	56	6000	400	300	5	30000	50000	
POLONYA	39	2000	9	9	12	9	9	

Sonuç

- İşsizlik geçici, sadece kriz dönemlerinde görülen bir durum değil değildir
- İşsizlik sürekli var olan ve yaşayabilmek için sürekli mücadele etmek zorunda bırakıldığımız bir durumdur.
- Ekonomik büyüme işsizliğe her zaman çözüm getirmez.
- Kişisel yetersizlikler işsizliğin nedeni değildir.
- İşsizlik, işsizlerin olduğu kadar çalışanların ve öğrencilerin de sorunudur.
- Uzmanlaşma işsizliğin meşrulaştırılmasının bir yoludur.
- İşsizliğin çözümü için öğrencilerin geleceklelerini toplundan bağımsız olarak değil onun bir parçası olduğunu bilerek tasarımları gerekir.
- Bir öğrenci birlikteliği sağlanmalı ve sorunun çözümüne yönelik çalışan ve işsiz kesimle birlikte uzun vadeli çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Jeoloji Mühendisliği Eğitimi Çalıştayı 2003, JMO yayınları
- JMO Haber Bülteni sayı 2004/2, Jeoloji Mühendisliğinde 2. Öğretim (Tablo-1)
- JMO Haber Bülteni sayı 2005/1 Ölüm ile Ayrılığı Tartışmalar, A. Çelebi
- Türkiye'de Mühendis Mimarlar, A. Haşim Köse, A. Öncü, Nisan 2000, TMMOB yayınları
- Fordizm ve Mühendisin Dönüşümü, A. Artun, Temmuz 1999, TMMOB yayınları
- GATS Sempozyumu, EMO
- 20. Yılında Türkiye' de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu, TMMOB
- İşsizlik, Gökhan Atılgan, TES-İŞ
- Birlik Dergisi sayı 28, işsizlik, Tanıl Bora